

Running Head: HET VERBAND TUSSEN DE KWALITEIT VAN DE OUDER-
KINDRELATIE EN INTERNALISERENDE EN EXTERNALISERENDE PROBLEMATIEK:
DE INVLOED VAN SEKSE

Bachelorthesis (200600042)

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen

Universiteit Utrecht

Wat is het Verband tussen de Kwaliteit van de Ouder-kindrelatie en Internaliserende en
Externaliserende Problematiek bij Adolescenten van 16 tot 23 jaar en is dit Verband anders voor
Jongens dan voor Meisjes?

Nadia van Kleef (5729548) en Eline Melters (5976383)

Definitieve thesis

1 juli 2019

Begeleider:

N. (Natasha) Koper, MSc.

Tweede beoordelaar:

L. (Lilly) Bogicevic

Woordenaantal: 4679 (excl. samenvatting, tabellen, figuren en literatuurlijst)

Abstract

Many changes take place in parent-child interaction during adolescence; a phase in which emotional instability and behavioral problems occur more often than in other life phases. The parent-child relationship is put to the test. The quality of the relationship between parent and adolescent finds its origin in the early parent-child attachment, which is a predictor for the quality of the relationship in adolescence. This study examined the connection between the quality of the parent-child relationship and internalising and externalising problems during adolescence and whether the adolescent's gender could affect this connection. It is important to identify the connection between the parent-child relationship quality and problems in adolescents because with this knowledge, treatments can be developed or existing treatments can be improved to help adolescents with their problems. To examine the research questions, questionnaires have been used to ask 16-23 year old students from The Netherlands ($n = 46$) about the relationship with their parents and the presence of several kinds of problems. The results showed that there is no significant result for both the connection between parent-child relationship quality and internalising and externalising problems. There is also found that there is no interaction effect with gender, which means the results are not different for boys than for girls. Finally, suggestions for future research are discussed. For example, the sample in this study was small. A larger sample could be used in future research to increase the reliability and generalizability.

Keywords: adolescence, parent-child relationship quality, internalising problem behavior, externalising problem behavior, gender

Kwaliteit van de Ouder-kindrelatie in Verband met Internaliserende en Externaliserende
Problematiek: de Invloed van Sekse

De adolescentie is een stressvolle overgangsfase waarin adolescenten hun positie in het gezin moeten hervinden. Hierbij horen nieuwe verantwoordelijkheden, mogelijkheden en vrijheden. De adolescentie wordt in dit onderzoek gedefinieerd als de periode van 16 tot 23 jaar waarin adolescenten en ouders geconfronteerd worden met verscheidene veranderingen en uitdagingen (Buist, Dekovic, Meeus, & van Aken, 2004). Emotionele- en gedragsproblemen komen dan ook vaak voor in deze periode (Rönnlund & Karlsson, 2006). De adolescentie is daarom een interessante periode om te kijken waardoor deze problematiek tot stand komt. In dit onderzoek ligt de focus op de mate waarin adolescenten de kwaliteit van de ouder-kindrelatie als hoog of laag ervaren. De ouder-kindrelatie wordt gecreëerd door de interactie tussen ouder en kind, waarbij er bij beiden sprake is van wederkerigheid (Reitz, Deković, & Meijer, 2006). Een kwalitatief goede ouder-kindrelatie wordt gekarakteriseerd door onder andere warmte, acceptatie en een open communicatie, hetgeen een positief effect op de ontwikkeling van het kind zal hebben. Het kan bovendien een depressie voorkomen (Zhou, Sandler, Millsap, Wolchik, & Dawson-McClure, 2008; Branje, Hale, Frijns, & Meeus, 2010). Een lage kwaliteit van de ouder-kindrelatie wordt daarentegen vaak gekoppeld aan een verhoogde kans op depressie en delinquent gedrag (Hair, Moore, Garrett, Ling, & Cleveland, 2008). Mogelijk is er een verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en emotionele- en gedragsproblemen bij adolescenten en daarom is het belangrijk dat dit verband nader wordt onderzocht. Als namelijk blijkt dat de kwaliteit van de ouder-kindrelatie voorspellend is voor deze problematiek, dan kan hier de focus op worden gelegd in behandelingen en interventies. Meisjes blijken echter anders te reageren op stressoren in de adolescentie dan jongens. Hierdoor is het ook van belang om te kijken of een lage/hoge kwaliteit van de ouder-kindrelatie voor andere uitkomsten zorgt bij jongens en meisjes. Er wordt dus gekeken of sekse invloed heeft op het verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en emotionele- en gedragsproblemen. Dit zal later in deze paragraaf verder geëxpliciteerd worden. Deze studie heeft de volgende onderzoeksvraag: ‘wat is het verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en emotionele- en gedragsproblemen bij adolescenten van 16 tot 23 jaar en is dit verband anders voor jongens dan voor meisjes?’

Internaliserende en externaliserende problematiek en kwaliteit van de ouder-kindrelatie

De emotionele- en gedragsproblemen die adolescenten kunnen vertonen, zullen in dit onderzoek verdeeld worden in twee brede categorieën, namelijk internaliserende en externaliserende problematiek. Deze verdeling is gemaakt, omdat er bij beide soorten problematiek sprake is van verschillende problemen en gedragingen. Internaliserende problematiek wordt gekenmerkt door teruggetrokken gedrag, angst en een sterke zelfregulering, wat kan leiden tot angststoornissen, depressie en extreme verlegenheid (Aunola & Nurmi, 2005; Williams & Kelly, 2005). Wanneer adolescenten geen passende hulp krijgen, blijft internaliserende problematiek vaak jaren voortbestaan. Dit legt een grote last op zowel het gezin en als het opgroeiende kind (Bayer, Sanson, & Hemphill, 2006). Met externaliserende problematiek worden conflicten met anderen of de maatschappij als geheel bedoeld, die in uiterlijk gedrag zichtbaar worden, zoals agressie en delinquentie (Van der Valk, Spruijt, De Goede, Maas, & Meeus, 2004). Externaliserende problematiek heeft nadelige effecten voor onder andere werk- en schoolprestaties en sociale relaties (Flook & Fuligni, 2008; Timmons & Margolin, 2015).

Verschillende studies laten zien dat de ouder-kindrelatie een rol speelt in het wel of niet ontwikkelen van internaliserende/externaliserende problematiek bij adolescenten. Volgens de hechtingstheorie van Bowlby, is vroege hechting aan ouders/verzorgers een voorspeller voor de kwaliteit van de ouder-kindrelatie in de adolescentie (geciteerd in Bretherton, 1992). Bowlby omschrijft de ouder-kindrelatie als een duurzame, emotionele band tussen ouder en kind, welke als veilige basis dient voor een optimale ontwikkeling van het kind (Van IJzendoorn, Tavecchio, Goossens, & Vergeer, 1985). Wanneer kinderen hun verzorgers als afwijzend of onbetrouwbaar ervaren en dus niet beschikbaar wanneer nodig, ontwikkelen ze alternatieve, onveilige strategieën om met stress om te gaan. Dit is bepalend voor de kwaliteit van de ouder-kindrelatie in de adolescentie. Onveilig gehechte kinderen hebben een grotere kans dan veilig gehechte kinderen om in deze fase last te hebben van internaliserende problematiek (Muris et al., 2003). Daarnaast wordt een lage kwaliteit van de ouder-kindrelatie gekoppeld aan depressie. Ondersteunende gezinsrelaties met weinig conflicten zorgen er daarentegen voor dat de mentale gezondheid wordt gehandhaafd in uitdagende situaties (Gutman & Eccles, 2007; Operario, Tschann, Flores, & Bridges, 2006). Een lage kwaliteit van de ouder-kindrelatie houdt dus

mogelijk verband met internaliserende problematiek in de adolescentie en daarom is het belangrijk dat dit nader wordt onderzocht.

Wat betreft externaliserende problematiek is een onveilige hechting in de kindertijd voorspellend voor verstoringen in de ouder-kindrelatie tijdens de adolescentie. Dit leidt tot cognitieve verstoringen in de interactie met ouders en de wereld om adolescenten heen (Buist et al., 2004). De interactie tussen ouder en kind vormt de basis voor de ontwikkeling van mentale representaties van het zelf en van anderen. Deze representaties bepalen het individueel en sociaal functioneren (Fearon, Bakermans-Kranenburg, Van IJzendoorn, Lapsley, & Roisman, 2010). Negatieve interacties met ouders zorgen voor onveilige interne werkmodellen. Dit belemmert het vermogen om andermans perspectief in te nemen, versterkt egocentrisme en beperkt gevoelens van schuld. Dit leidt tot externaliserende problematiek in de adolescentie (De Vries, Hoeve, Stams, & Asscher, 2016). Al met al lijkt de kwaliteit van de ouder-kindrelatie samen te hangen met zowel internaliserende- als externaliserende problematiek in de adolescentie en uit dit onderzoek zal blijken of dat ook daadwerkelijk zo is.

De invloed van sekse

Zoals eerder genoemd, is sekse mogelijk van invloed op het veronderstelde verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende/externaliserende problematiek bij adolescenten. In dat geval is het verschillend voor jongens en meisjes of de kwaliteit van de ouder-kindrelatie een voorspeller is voor deze problematiek. Meisjes hebben grotere emotionele behoeften en een steeds sterkere relationele oriëntatie in de adolescentie, waardoor deze mogelijk gevoeliger zijn voor interpersoonlijke problemen met ouders (Branje et al., 2010). De hypothese is dan ook dat wanneer meisjes een lage kwaliteit van de ouder-kindrelatie rapporteren, zij een grotere kans hebben om internaliserende problematiek te ervaren.

Externaliserende problematiek blijkt daarentegen de overhand te hebben bij jongens. Wanneer de interactie tussen ouder en kind van lage kwaliteit is, blijkt dat opstandig en agressief gedrag bij jongens meer geaccepteerd en soms zelfs aangemoedigd wordt door ouders (Keenan & Shaw, 1997). Hierdoor is de kans groter dat jongens risicovol gedrag vertonen en/of disruptieve gedragsstoornissen ontwikkelen (Gorman-Smith & Loeber, 2005). Op structureel niveau is de hechting van jongens aan familie ook vaak minder dan bij meisjes (Kuehner, 2017).

De hypothese is dan ook dat wanneer jongens een lage kwaliteit van de ouder-kindrelatie rapporteren, zij een grotere kans hebben om externaliserende problematiek te ervaren.

Relevantie van het onderzoek

Al met al wordt in verschillende studies een lage kwaliteit van de ouder-kindrelatie gekoppeld aan uiteenlopende nadelige consequenties wat betreft problematiek bij adolescenten. Naar het verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende- en externaliserende problemen is nog weinig onderzoek gedaan bij Nederlandse adolescenten in de context van een lagere sociaaleconomische status (SES). Het is daarom relevant om in kaart te brengen wat het verband is tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende en externaliserende problematiek bij deze adolescenten. Als blijkt dat er inderdaad een verband is, dan kunnen behandelaren en hulpverleners meer de nadruk leggen op de ouder-kindrelatie en beter rekening houden met de sekse van de adolescenten. Hierdoor kunnen problemen verminderen of worden voorkomen. Dit komt het functioneren van adolescenten ten goede in verschillende levensdomeinen, zoals op school, in het werkveld en thuis (Rönnlund & Karlsson, 2006).

Het onderzoek zal verricht worden bij mbo-studenten tussen de 16 en 23 jaar. Er wordt namelijk verondersteld dat deze doelgroep een lagere SES heeft doordat ze lager opgeleid zijn, evenals hun ouders. De kans op internaliserende en externaliserende problematiek is om deze redenen groter en maakt het een interessante doelgroep om informatie te verkrijgen over internaliserende en externaliserende problematiek (Havas, Bosma, Spreeuwenberg, & Feron, 2009). De verwachting is dat adolescenten die een lagere kwaliteit van de ouder-kindrelatie rapporteren, hoger zullen scoren op internaliserende en externaliserende problematiek. Daarnaast wordt verwacht dat het verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en problematiek anders is voor jongens dan voor meisjes. Wanneer meisjes een lage kwaliteit van de ouder-kindrelatie rapporteren, zullen zij naar verwachting meer internaliserende problematiek hebben en wanneer jongens een lage kwaliteit rapporteren, zullen zij naar verwachting juist meer externaliserende problematiek vertonen.

Methode

In dit onderzoek is er onderzocht wat het verband is tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende/externaliserende problematiek bij adolescenten. Ten tweede is er

onderzocht of sekse een modererende invloed heeft op dit verband. In dit onderzoek is er sprake van kwantitatief toetsingsonderzoek. Op basis van theorieën zijn er hypothesen opgesteld en deze worden in het onderzoek getoetst. De gegevens zijn op kwantitatieve wijze verzameld, namelijk door middel van vragenlijsten.

Participanten

Voor dit onderzoek zijn 46 adolescenten tussen de 16 en 23 jaar geworven en onderzocht. Hiervan waren er 43 participanten die zowel de BPM-Y, de PARA met betrekking tot moeder als de PARA met betrekking tot vader hebben ingevuld. De 3 geëxcludeerde respondenten hadden één of meer vragen(lijsten) niet ingevuld. De gemiddelde leeftijd was 18.23 jaar ($M = 18.23$, $SD = 1.60$). De participanten volgden allemaal een mbo-opleiding in Nederland. De betreffende mbo-scholen waren gevestigd Amersfoort, Den Bosch en Rotterdam. Van de participanten was 37% jongen ($n = 16$) en 63% meisje ($n = 27$). 90,7% van de participanten rekende zichzelf tot de Nederlandse bevolkingsgroep en 2,3% rekende zichzelf tot de Antilliaanse bevolkingsgroep. Bij de overige 7% was geen waarde bekend bij deze vraag.

Procedure

Voor het selecteren van de participanten is er gebruik gemaakt van een selecte steekproef; de gemakssteekproef. Uit zowel het eigen netwerk als via het internet zijn acht mbo-scholen geselecteerd en benaderd met leerlingen binnen de leeftijdscategorie van 16 tot en met 23 jaar. De werving van participanten is vervolgens gedaan door het verzenden van een informerende e-mail, waarin scholen werden uitgenodigd om aan het onderzoek deel te nemen. Wanneer scholen aan hadden gegeven interesse te hebben, werd er binnen vijf werkdagen telefonisch contact gezocht voor verstrekking van verdere informatie en het inplannen van een onderzoeksmoment. Uiteindelijk hebben drie scholen toestemming verleend om mee te doen aan het onderzoek. Hierna zijn de ouders van de respondenten twee weken voor aanvang van de vragenlijstafname middels een e-mail ingelicht. Hierin is hen om passieve toestemming gevraagd voor de deelname van hun kind en is hen uitleg verschaft over de inhoud van het onderzoek. De participanten hebben actieve toestemming verleend door middel van een toestemmingsformulier dat opgenomen was aan het begin van de vragenlijst. Ook kregen zij gemiddeld twee weken van tevoren voor het eerst informatie over het onderzoek. De vragenlijsten werden in circa 50 minuten klassikaal afgenomen binnen reguliere schooluren. Tijdens de afname waren minstens

drie onderzoekers aanwezig, zodat de voorbereidingen in de klas snel en goed getroffen konden worden en vragen tijdens de afname snel beantwoord werden. Tot slot wordt dit onderzoek als ethisch verantwoord beschouwd. Het onderzoek is goedgekeurd door de Facultaire Ethische Toetsingscommissie. Er toestemming gevraagd aan zowel de participanten als hun ouders en de gegevens zijn anoniem verzameld en niet verder verstrekt aan derden.

Meetinstrumenten

De kwaliteit van de ouder-kind relatie. De kwaliteit van de ouder-kindrelatie omvat de affectieve band tussen ouder en kind, die ofwel gevormd wordt door positieve interacties en hoge mate van ouderlijke steun, ofwel door negatieve interacties. De kwaliteit van de ouder-kindrelatie is in dit onderzoek gemeten met behulp van de Psychological Availability and Reliance on Adult Questionnaire (PARA). De PARA is betrouwbaar en valide gebleken. De inhoudsvaliditeit, convergente validiteit en interne consistentie zijn voldoende (Zegers, 2006). De 16 items in deze lijst zijn bedoeld om asymmetrische relaties te meten en meten de manier waarop jongeren de relatie met hun ouders beleven door middel van drie subschalen. Er zijn zes items die de psychologische beschikbaarheid meten, zes items die de mate waarin het kind kan vertrouwen op een ouder meten en vier items die de affectieve band meten. In dit onderzoek is gekeken naar alle drie de subschalen. Jongeren moeten de items beantwoorden op een 4-punts Likertschaal, variërend van 1 (niet mee eens) tot 4 (mee eens). Een voorbeeld van zo'n item is: 'jouw (pleeg)vader/(pleeg)moeder leeft met je mee als hij/zij naar je luistert'. Bij zowel vragen over moeder als over vader zijn dezelfde twee items omgepooled. In totaal zijn er vier items omgepooled. De items over moeder en de items over vader zijn uiteindelijk samengevoegd tot één variabele (PARA-mv). Alvorens dit werd gedaan, is de Cronbach's alpha van de PARA-mv berekend, welke uitkwam op .63; de interne consistentie blijkt lager te zijn dan de norm van .70, maar wordt bij gebrek aan beter toch geaccepteerd (Allen, Bennett, & Heritage, 2014). Van de samengevoegde variabele is uiteindelijk per respondent een gemiddelde score berekend, waarbij een hoge gemiddelde score een hoge kwaliteit van de ouder-kindrelatie impliceert en een lage gemiddelde score een lage kwaliteit van de ouder-kind relatie.

Internaliserende en externaliserende problematiek. Internaliserende problematiek wordt gekenmerkt door teruggetrokken gedrag, angst en depressieve gevoelens. Met externaliserende problematiek worden conflicten bedoeld die in uiterlijk gedrag zichtbaar

worden, in interactie met of naar anderen of de maatschappij als geheel, zoals agressie en delinquentie. Beide vormen zijn gemeten aan de hand van de Beknopte Probleemmeter Jongeren (BPM-Y). De BPM-Y heeft een 3-punts Likertschaal en bevat 13 items over internaliserende en externaliserende problematiek. Hiervan gaan zes items over internaliserende problematiek, bijvoorbeeld: 'ik maak me vaak zorgen'. Er zijn zeven items die externaliserende problematiek meten, zoals 'ik verniel de spullen van anderen'. De vragen kunnen met 0 (helemaal niet), 1 (een beetje) of 2 (duidelijk) beantwoord worden. Alvorens de analyses met deze variabelen werd uitgevoerd, zijn de zes items van de BPM-Y over internaliserende problematiek samengevoegd tot één variabele en ook de zeven items over externaliserende problematiek zijn samengevoegd tot één variabele. Van deze twee variabelen is eerst apart van elkaar de Cronbach's alpha berekend. De Cronbach's alpha voor de zes items die horen bij de internaliserende schaal was .81. Dit wil zeggen dat de interne consistentie van de items en dus van deze schaal hoog is en er sprake is van een hoge betrouwbaarheid (Allen et al., 2014). De Cronbach's alpha voor de zeven items die horen bij de externaliserende schaal was .69. Hoewel een interne consistentie van .70 pas acceptabel is, is er bij gebrek aan beter toch een somscore gemaakt (Allen et al., 2014). Van beide schalen is vervolgens per respondent een gemiddelde score berekend, waarbij een hoge gemiddelde score een hoge mate van problematiek impliceert. De BPM-Y is niet beoordeeld door de COTAN. Echter is de BPM-Y een verkorte versie van de CBCL en deze is wel beoordeeld door de COTAN. De COTAN beoordeelt de begrips- en criteriumvaliditeit als voldoende (NJI, z.d.). De BPM-Y heeft een hoge interne consistentie en hiermee een hoge betrouwbaarheid (Achenbach, McConaughy, Ivanova, & Rescorla, 2011).

Analyses

Om de hypothesen bij de onderzoeksvraag 'wat is het verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende en externaliserende problematiek bij adolescenten van 16 tot 23 jaar' te toetsen, is twee keer een enkelvoudige regressieanalyse uitgevoerd. Deze analyse is per afhankelijke variabele eenmalig uitgevoerd. Er is voor deze analyse gekozen, omdat zowel de onafhankelijke variabele 'kwaliteit van de ouder-kindrelatie' als de afhankelijke variabele 'internaliserende/externaliserende problematiek' gemeten zijn met meetinstrumenten die gebruik maken van een Likertschaal. Dit maakt beide variabelen van interval meetniveau. Door deze analyse te gebruiken ontstaat er meer duidelijkheid over het verband tussen de twee variabelen.

Het interactie-effect van sekse is net zoals de andere variabelen getoetst aan de hand van een enkelvoudige regressieanalyse. Ook deze analyse werd eenmalig uitgevoerd. Sekse is hier een onafhankelijke variabele van dichotoom meetniveau. Deze variabele is voordat de analyse werd uitgevoerd omgezet naar dummy variabelen (0 = meisje, 1 = jongen). Vervolgens zijn deze dummy variabelen toegevoegd aan het regressiemodel, met sekse en kwaliteit ouder-kindrelatie als factor en internaliserende/externaliserende problematiek als afhankelijke variabele. De interactievariabele tussen kwaliteit ouder-kindrelatie en sekse is zo toegevoegd aan de analyse. Er is hier voor deze analyse gekozen, omdat op deze manier kan worden onderzocht of het veronderstelde effect van kwaliteit ouder-kindrelatie op internaliserende- en externaliserende problematiek afhangt van de andere onafhankelijke variabele, namelijk sekse.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Voorafgaand aan het uitvoeren van de analyses zijn de beschrijvende statistieken van de variabelen kwaliteit ouder-kindrelatie en internaliserende en externaliserende problematiek opgevraagd. Deze zijn weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1

Beschrijvende statistieken voor de drie variabelen kwaliteit ouder-kindrelatie, internaliserende problematiek en externaliserende problematiek, weergegeven per sekse

Variabelen	<i>M (SD)</i>		
	Jongen (<i>n</i> = 16)	Meisje (<i>n</i> = 27)	Jongen + Meisje (<i>n</i> = 43)
Kwaliteit ouder-kindrelatie	3.15 (0.58)	2.99 (0.49)	3.05 (0.53)
Intern. problematiek	1.41 (0.45)	1.48 (0.44)	1.45 (0.43)
Extern. problematiek	1.44 (0.36)	1.27 (0.25)	1.36 (0.31)

Kwaliteit ouder-kindrelatie en internaliserende en externaliserende problematiek

Om de hypothese te toetsen of de kwaliteit van de ouder-kindrelatie een verband heeft met internaliserende en externaliserende problematiek bij adolescenten, is voor beide variabelen een enkelvoudige regressieanalyse uitgevoerd. Hierbij is de kwaliteit van de ouder-kindrelatie de

onafhankelijke variabele en internaliserende- en externaliserende problematiek de afhankelijke variabele.

Voorafgaand aan deze regressieanalyses zijn de assumpties gecontroleerd voor het uitvoeren van een regressie, namelijk lineariteit, normaliteit, multicollineariteit en homoscedasticiteit. Aan de assumptie van multicollineariteit is voldaan. Er was sprake van een lage multicollineariteit ($VIF = 1.00$) (Field, 2018). De assumptie van lineariteit bleek te zijn geschonden en ook de assumptie van homoscedasticiteit. Uit een spreidingsdiagram blijkt namelijk dat er geen rechte lijn getrokken kan worden door de scores en dat de scores niet even ver van de regressielijn liggen. De assumptie van normaliteit is getoetst aan de hand van een Shapiro-Wilk toets. Voor zowel de variabele internaliserende problematiek als voor externaliserende problematiek bleek de assumptie geschonden, $p < .05$. Voor de variabele kwaliteit ouder-kindrelatie bleek de assumptie niet geschonden, $p > .05$ (Allen et al., 2014). Daarnaast liet een histogram zien dat voor alle variabelen niet voldaan is aan de assumptie van normaliteit. De normaalverdeling was rechtsscheef. Echter is de steekproef groter dan 30. Dit wil zeggen dat het minimum van een geaccepteerde steekproef is behaald en daarom mag er uitgegaan worden van een normaalverdeling (Field, 2018). Ondanks dat er niet aan alle bovengenoemde assumpties is voldaan, is toch besloten om de analyses uit te voeren aangezien er geen goed alternatief was. Daarnaast staat de enkelvoudige regressieanalyse bekend als een robuuste analyse. Hierdoor wordt het niet als een groot probleem gezien dat er niet aan alle assumpties is voldaan en kunnen de resultaten als nuttig worden beschouwd (Field, 2018).

Na het controleren van de assumpties zijn de regressieanalyses uitgevoerd. De determinatiecoëfficiënt (R^2), de aangepaste determinatiecoëfficiënt (*aangepaste* R^2), ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënt (B) en gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt (β) van deze regressieanalyses zijn weergegeven in Tabel 2.

Kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende problematiek

De eerste analyse was gericht op de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende problematiek. Er is geen significante relatie gevonden tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende problematiek bij adolescenten. Hieruit is gebleken dat de kwaliteit van de ouder-kindrelatie niet significant gerelateerd is aan internaliserende problematiek bij adolescenten. De kwaliteit van de ouder-kindrelatie verklaart voor slechts 0,9% de variantie in

internaliserende problemen bij adolescenten, $R^2 = .009$, $F(1, 41) = .37$, $p > .001$ De gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt voor de kwaliteit van de ouder-kindrelatie was bovendien niet significant ($\beta = -.09$).

Kwaliteit van de ouder-kindrelatie en externaliserende problematiek

De tweede analyse was gericht op de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en externaliserende problematiek. Uit deze analyse bleek dat de kwaliteit van de ouder-kindrelatie ook geen significante voorspeller was voor externaliserende problematiek. De kwaliteit van de ouder-kind relatie verklaart voor slechts 1,4% of er sprake is van externaliserende problematiek, $R^2 = .014$, $F(1, 41) = .59$, $p > .001$. De gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt voor kwaliteit van de ouder-kindrelatie was bovendien niet significant ($\beta = -.07$).

Sekse als modererende variabele

Om te beoordelen of het verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende en externaliserende problematiek gemodereerd en dus beïnvloed wordt door sekse, is ook gebruik gemaakt van een enkelvoudige regressieanalyse. De interactievariabele tussen de kwaliteit ouder-kindrelatie en sekse is hiervoor toegevoegd aan de analyse en ook weergegeven in Tabel 2. De variabele kwaliteit ouder-kindrelatie en sekse zijn in dit model voorspellers, net als de interactievariabele kwaliteit ouder-kindrelatie*sekse. Voor de variabele internaliserende problematiek was de gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt voor sekse niet significant ($\beta = -.07$). Dit betekent dat er geen verschil is gerapporteerd in internaliserende problematiek bij jongens en bij meisjes. Het interactie-effect van sekse en de kwaliteit van de ouder-kindrelatie op internaliserende problematiek was ook niet significant. Deze variabelen samen verklaren slechts 2,1% van de variantie in internaliserende problematiek, $R^2 = .021$, *aangepaste* $R^2 = -.054$, $F(3, 39) = .28$, $p = .571$. De gestandaardiseerde regressie coëfficiënt was ook niet significant ($\beta = .12$). Dit resultaat indiceert dat het effect van de kwaliteit van de ouder-kindrelatie op internaliserende problematiek niet anders is voor meisjes dan voor jongens.

De analyse laat zien dat er ook geen significant interactie-effect is van sekse en kwaliteit ouder-kindrelatie gezamenlijk op externaliserende problematiek, $R^2 = .096$, *aangepaste* $R^2 = .026$, $F(3, 39) = 1.38$, $p = .069$. De gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt voor sekse was ook niet significant ($\beta = .29$). Dit indiceert dat het effect van de kwaliteit van de ouder-kindrelatie op externaliserende problematiek niet anders is voor jongens dan voor meisjes.

Tabel 2

Ongestandaardiseerde (B) en gestandaardiseerde (β) regressie coëfficiënten, R^2 en de aangepaste R^2 en het significantieniveau (p) van de regressieanalyses met de variabelen die internaliserende en externaliserende problematiek voorspellen ($N = 43$)

Variabele	B [95% BI]	β	R^2	Aangepaste R^2	p
Internaliserend					
Kwaliteit	-.08 [-.34, .18]	-.09	.01		.443
ouder-kindrelatie					
Sekse*kwaliteit	.15 [-.39, .69]	.12	.02	-.05	.571
ouder-kindrelatie					
Externaliserend					
Kwaliteit	-.09 [-.32, .14]	-.16	.01		.433
ouder-kindrelatie					
Sekse*kwaliteit	.01 [-.35, .36]	.01	.01	.03	.069
ouder-kindrelatie					

Discussie

In deze studie is er onderzocht of de kwaliteit van de ouder-kindrelatie een verband heeft met internaliserende en/of externaliserende problematiek bij adolescenten. Ook is er onderzocht of sekse invloed heeft op dit verband. Op basis van onderzochte literatuur werd er verwacht dat er sprake zou zijn van een negatief verband. Hoe hoger de gerapporteerde kwaliteit van de ouder-kindrelatie, hoe lager de gerapporteerde internaliserende en externaliserende problematiek en andersom. Daarnaast werd er verwacht dat sekse invloed zou hebben op het verband. Het verband tussen ouder-kindrelatie en internaliserende problematiek zou sterker zijn voor meisjes dan voor jongens en het verband tussen ouder-kindrelatie en externaliserende problematiek zou sterker zijn voor jongens dan voor meisjes.

Het verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende/externaliserende problematiek is onderzocht en er is geen verband gevonden tussen de variabelen. Ook is er geen verband aangetroffen tussen de sekse van de adolescent in interactie met de ouder-kindrelatie en internaliserende/externaliserende problematiek. Deze resultaten verwerpen dan ook de vooraf opgestelde hypothesen. Dit wil dus zeggen dat er geen verband is tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende/externaliserende problematiek en dat deze relatie niet anders is voor jongens dan voor meisjes.

Verklaringen

Dat er in dit onderzoek geen verband wordt gevonden tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende en externaliserende problematiek komt niet overeen met eerder aangehaalde studies die deze relatie wel benoemen (Gutman & Eccles, 2007; Mason et al., 2009; Muris et al., 2003; Operario et al., 2006). Een mogelijke verklaring voor dit resultaat zou kunnen zijn dat de respondenten, ondanks de anonimiteit van de vragenlijst, sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven op de vragen van de BMP-Y die gingen over problematiek. De setting waarin de vragenlijst moest worden ingevuld was namelijk niet optimaal. De respondenten zaten redelijk dicht op elkaar en er werd veel overlegd. Hierdoor durfden de respondenten mogelijk niet eerlijk te antwoorden op de vragen over de internaliserende en externaliserende problematiek, met als gevolg dat er geen significante relatie is gevonden. Daarnaast was de steekproef van dit onderzoek erg klein.

Voor het ontbreken van een interactie-effect van sekse, zou de onevenredige jongen-meisje verhouding een verklaring kunnen vormen. Met name bij het verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en externaliserende problematiek. De literatuur toont aan dat dit gedrag vaker te zien zou zijn bij jongens dan bij meisjes (Franz & McKinney, 2018). Echter zijn er in dit onderzoek te weinig mannelijke respondenten, in vergelijking met het aantal vrouwelijke respondenten, om de invloed van sekse duidelijk aan te kunnen tonen. Hierdoor wordt er mogelijk geen interactie-effect van sekse gevonden en wordt de hypothese verworpen dat jongens meer externaliserende problematiek laten zien bij een lage kwaliteit van de ouder-kind relatie.

Limitaties, krachten en vervolgonderzoek

Dit onderzoek heeft verschillende limitaties. Een van die mogelijke limitaties is dat de antwoorden van de respondenten in twijfel kunnen worden getrokken. Tijdens de vragenlijstafname zaten de respondenten namelijk vrij dicht naast elkaar en vond er veel overleg plaats tussen de respondenten, ondanks dat gezegd was dat dit niet de bedoeling was. Mogelijk zijn er hierdoor sociaal wenselijke antwoorden gegeven. Ook gaven meerdere respondenten aan dat ze de totale vragenlijst erg lang vonden. Hierdoor bestaat de kans dat de vragenlijsten met minder concentratie zijn ingevuld. Door de anonimiteit van de van de vragenlijsten wordt echter verwacht dat de gevolgen beperkt zijn. De privacy van de respondenten wordt zo namelijk gewaarborgd. In vervolgonderzoek wordt geadviseerd om erop te letten dat de respondenten niet overleggen en dat ze niet van elkaar kunnen zien wat iemand invult. Zo wordt deze limitatie hopelijk beperkt.

Een andere mogelijke limitatie is dat de steekproef van het onderzoek redelijk klein is. Dit zorgt voor een kleine generaliseerbaarheid van het onderzoek naar de populatie. De steekproef was echter groot genoeg om juiste analyses uit te voeren (Field, 2018). In vervolgonderzoek zou het verband tussen de variabelen onderzocht moeten worden aan de hand van een grotere en meer representatieve steekproef, zodat de generaliseerbaarheid wordt vergroot en deze limitatie wordt beperkt. Daarnaast was de jongen-meisje verhouding van de respondenten niet gelijk. Dit maakt het lastig om conclusies te trekken over de invloed van sekse, omdat er minder mannelijke dan vrouwelijke respondenten hebben deelgenomen aan het onderzoek. Doordat het verschil niet aanzienlijk groot was, wordt echter verwacht dat de gevolgen beperkt zijn. In vervolgonderzoek wordt wel geadviseerd om in de gaten te houden of de jongen-meisje verhouding gelijk is, zodat er betere conclusies getrokken kunnen worden over de invloed van sekse.

Ten slotte zijn de metingen een momentopname. Het kan zijn dat een respondent zich op het moment van de afname heel goed of juist heel slecht voelde, maar dat dit op een ander moment heel anders is. Dit geeft een vertekend beeld van de respondent. Toch wordt er verwacht dat de gevolgen beperkt zijn vanwege de anonimiteit van de vragenlijsten. Om een meer algeheel beeld te krijgen van hoe het over tijd gaat met een respondent, zouden er in vervolgonderzoek meer onderzoeksmomenten over een langere periode moeten worden ingepland. Zo kan deze limitatie worden beperkt. Tevens hebben alleen de mbo studenten de vragenlijst ingevuld, wat

ook een mogelijke limitatie is. Dit heeft als mogelijk gevolg dat er onjuiste of geen problematiek wordt gerapporteerd. Door de anonimiteit van de vragenlijsten wordt echter verwacht dat deze gevolgen beperkt zijn. Het gebruik van andere informanten naast de studenten, zoals de ouders, zou een toevoeging kunnen zijn in vervolgonderzoek. Ouders zien wellicht wel bepaalde problemen bij hun kind die het kind zelf niet rapporteert en zo kan deze limitatie worden beperkt (Goedhart, Treffers, & Van Widenfelt, 2003).

Al met al heeft dit onderzoek dus verschillende limitaties, maar zijn er ook sterke punten te benoemen. Ten eerste is het huidige onderzoek ethisch verantwoord. Dit kan gebaseerd worden op de hierboven genoemde anonimiteit van de vragenlijsten, wat ervoor zorgt dat de privacy van de respondenten wordt gewaarborgd. Ook is het onderzoek goedgekeurd door de Facultaire Ethische Toetsingscommissie en is er toestemming gevraagd aan zowel de participanten als hun ouders. Eveneens hebben de uitkomsten van de vragenlijsten op geen enkele manier nadelige gevolgen voor de respondenten. De resultaten worden namelijk niet verder versterkt aan derden.

Implicaties

Uit dit onderzoek blijkt dat de kwaliteit van de ouder-kindrelatie geen voorspeller is voor internaliserende en externaliserende problematiek bij adolescenten. Als dit resultaat opnieuw bevonden wordt in toekomstig onderzoek, is het niet noodzakelijk dat de focus in interventies gelegd wordt op de kwaliteit van de ouder-kindrelatie. Het is dan van belang dat er gekeken wordt naar andere factoren die mogelijk invloed hebben op internaliserende en externaliserende problematiek bij adolescenten. Voorbeelden van zulke factoren zijn de relatie met moeder en vader apart en de gezinssamenstelling. De gezinssamenstelling blijkt namelijk indirect bij te dragen aan het ontstaan van probleemgedrag via de kwaliteit van de ouder-kindrelatie (Leon, 2003). Dit kan dan mogelijk bijdragen aan het verminderen of voorkomen van internaliserende en externaliserende problematiek bij adolescenten.

Daarnaast kan uit dit onderzoek geconcludeerd worden dat sekse geen invloed heeft op het verband tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en internaliserende en externaliserende problematiek bij adolescenten. Als dit resultaat opnieuw bevonden wordt in verder onderzoek, zal het niet van belang zijn om speciale interventies te ontwikkelen speciaal voor jongens en/of meisjes. Belangrijker is dan dat de focus in interventies wordt gelegd op andere factoren.

Referenties

- Achenbach, T. M., McConaughy, S. H., Ivanova, M. Y., & Rescorla, L. A. (2011). Manual for the ASEBA brief problem monitor (BPM). Burlington, VT: ASEBA, 1-33. Geraadpleegd van: https://documents.acer.org/ASEBA_Brief_Problem_Monitor_Manual.pdf
- Allen, P., Bennett, K., & Heritage, B. (2014). *SPSS Statistics Version 22: A Practical Guide* (3e ed.). Hampshire, Verenigd Koninkrijk: Cengage Learning Emea
- Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development, 76*, 1144-1159. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00840.x-i1
- Bayer, J. K., Sanson, A. V., & Hemphill, S. A. (2006). Parent influences on early childhood internalizing difficulties. *Journal of Applied Developmental Psychology, 27*, 542-559. doi:10.1016/j.appdev.2006.08.002
- Branje, S. J., Hale, W. W., Frijns, T., & Meeus, W. H. (2010). Longitudinal associations between perceived parent-child relationship quality and depressive symptoms in adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology, 38*, 751-763. doi:10.1007/s10802-010-9401-6
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology, 28*, 759-775. doi:10.1037/0012-1649.28.5.759
- De Vries, S. L., Hoeve, M., Stams, G. J. J., & Asscher, J. J. (2016). Adolescent-parent attachment and externalizing behavior: The mediating role of individual and social factors. *Journal of Abnormal Child Psychology, 44*, 283-294. doi:10.1007/s10802-015-9999-5
- Fearon, R. P., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H., Lapsley, A., & Roisman, G. I. (2010). The significance of insecure attachment and disorganization in the development of children's externalizing behavior: A meta-analytic study. *Child Development, 81*, 435-456. doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01405.x
- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. Sage Publications Ltd
- Flook, L., & Fuligni, A. J. (2008). Family and school spillover in adolescents' daily lives. *Child Development, 79*, 776-787. doi:10.1111/j.1467-8624.2008.01157.x
- Goedhart, A. W., Treffers, P. D., & Van Widenfelt, B. M. (2003). Vragen naar psychische problemen bij kinderen en adolescenten. De Strengths and Difficulties Questionnaire

- (SDQ). *Maandblad geestelijke volksgezondheid*, 58, 1018-1035. Geraadpleegd van [https://books.google.nl/books?id=tP2wHbRNeTgC&pg=PA269&lpg=PA269&dq=Goedhart,+A.,+Treffers,+F.+%26+Widenfelt,+B.,+\(2003\).+Vragen+naar+psychische+problemen+bij+kinderen+en+adolescenten:+de+Strengths+and+Difficulties+Questionnaire.+Maandblad+Geestelijke+Volksgezondheid.+58,+p.+1018-1035&source=bl&ots=MGrQCUIJP1&sig=ACfU3U242i4vSnXJ6_BGQsS-187aMds-xQ&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwix2M6qj4zjAhUQKuwKHeZFCx0Q6AEwA3oECAkQAQ#v=onepage&q&f=true](https://books.google.nl/books?id=tP2wHbRNeTgC&pg=PA269&lpg=PA269&dq=Goedhart,+A.,+Treffers,+F.+%26+Widenfelt,+B.,+(2003).+Vragen+naar+psychische+problemen+bij+kinderen+en+adolescenten:+de+Strengths+and+Difficulties+Questionnaire.+Maandblad+Geestelijke+Volksgezondheid.+58,+p.+1018-1035&source=bl&ots=MGrQCUIJP1&sig=ACfU3U242i4vSnXJ6_BGQsS-187aMds-xQ&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwix2M6qj4zjAhUQKuwKHeZFCx0Q6AEwA3oECAkQAQ#v=onepage&q&f=true)
- Gutman, L. M., & Eccles, J. S. (2007). Stage-environment fit during adolescence: Trajectories of family relations and adolescent outcomes. *Developmental Psychology*, 43, 522. doi:10.1037/0012-1649.43.2.522
- Havas, J., Bosma, H., Spreeuwenberg, C., & Feron, F. J. (2009). Mental health problems of Dutch adolescents: The association with adolescents' and their parents' educational level. *European Journal of Public Health*, 20, 258-264. doi:10.1093/eurpub/ckp172
- Keenan, K. & Shaw, D. (1997). Developmental and social influences on young girls' early problem behavior. *Psychological Bulletin*, 121, 95-113. doi:10.1037/0033-2909.121.1.95
- Kuehner, C. (2017). Why is depression more common among women than among men? *The Lancet Psychiatry*, 4, 146-158. doi:10.1016/S2215-0366(16)30263-2
- Leon, K. (2003). Risk and protective factors in young children's adjustment to parental divorce: A review of the research. *Family Relations*, 52, 258-270. doi:10.1111/j.1741-3729.2003.00258.x
- Mason, M. J., Schmidt, C., Abraham, A., Walker, L., & Tercyak, K. (2009). Adolescents' social environment and depression: Social networks, extracurricular activity, and family relationship influences. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 16, 346-354. doi:10.1007/s10880-009-9169-4
- Muris, P., Meesters, C., & van den Berg, S. (2003). Internalizing and externalizing problems as correlates of self-reported attachment style and perceived parental rearing in normal adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 12, 171-183. Geraadpleegd van <https://doi-org.proxy.library.uu.nl/10.1023/A:1022858715598>

- Nederlands Jeugdinstituut, (z.d.). Instrument Child Behavior Checklist (CBCL). Geraadpleegd van [http://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Zoek-een-instrument/ChildBehavior-Checklist-\(CBCL\)](http://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Zoek-een-instrument/ChildBehavior-Checklist-(CBCL))
- Operario, D., Tschann, J., Flores, E., & Bridges, M. (2006). Brief report: Associations of parental warmth, peer support, and gender with adolescent emotional distress. *Journal of Adolescence*, 29, 299-305. doi:10.1016/j.adolescence.2005.07.001
- Reitz, E., Deković, M., & Meijer, A. M. (2006). Relations between parenting and externalizing and internalizing problem behaviour in early adolescence: Child behaviour as moderator and predictor. *Journal of Adolescence*, 29, 419-436. doi:10.1016/j.adolescence.2005.08.003
- Rönnlund, M., & Karlsson, E. (2006). The relation between dimensions of attachment and internalizing or externalizing problems during adolescence. *The Journal of Genetic Psychology*, 167, 47-63. doi:10.3200/GNTP.167.1.47-63
- Timmons, A. C., & Margolin, G. (2015). Family conflict, mood, and adolescents' daily school problems: Moderating roles of internalizing and externalizing symptoms. *Child Development*, 86, 241-258. doi:10.1111/cdev.12300
- Van der Valk, I. E., Spruijt, E. P., de Goede, M., Maas, C., & Meeus, W. (2004). Gezinsstructuur en internaliserend en externaliserend probleemgedrag van adolescenten en jongvolwassenen. *Kind en Adolescent*, 25, 92. doi:10.1007/BF03060910
- Van IJzendoorn, M. H., Tavecchio, L. W. C., Goossens, F. A., & Vergeer, M. M. (1985). Opvoeden in geborgenheid. Een kritische analyse van Bowlby's attachmenttheorie. Deventer: Van Loghum Slaterus
- Williams, S. K., & Kelly, F. D. (2005). Relationships among involvement, attachment, and behavioral problems in adolescence: Examining father's influence. *The Journal of Early Adolescence*, 25, 168-196. doi:10.1177/0272431604274178
- Zegers, M. A., Schuengel, C., van IJzendoorn, M. H., & Janssens, J. M. (2006). Attachment representations of institutionalized adolescents and their professional caregivers: Predicting the development of therapeutic relationships. *American Journal of Orthopsychiatry*, 76, 325-334. doi:10.1037/0002-9432.76.3.325

Zhou, Q., Sandler, I. N., Millsap, R. E., Wolchik, S. A., & Dawson-McClure, S. R. (2008).

Mother-child relationship quality and effective discipline as mediators of the 6-year 32
effects of the new beginnings program for children from divorced families. *Journal of
Consulting and Clinical Psychology, 4*, 579-594. doi:10.1037/0022-006X.76.4.579